

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je jednim delom i kroz odeljak o slobodi izražavanja.

1.2. Milan Popović, predsednik opštine Zvezdara, odbio je da komunicira sa novinarima dnevnog lista „Pravda“, koji su od njega, kao i od drugih čelnika gradskih opština u Beogradu, za novogodišnji broj lista tražili izjavu o tome šta smatra najvažnijim i najznačajnijim što je u protekloj godini urađeno na teritoriji opštine, da li je poboljšan život stanovnika i na koji način, i šta su planovi za narednu 2012. godinu. „Pravda“ tvrdi da se Popović i ranije bahato odnosio prema njihovim novinarima, te odbijao da pruži tražene informacije iz domena svoje nadležnosti.

Zakon o javnom informisanju predviđa da državni organi i organizacije, organi teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća, kao i poslanici i odbornici, imaju obavezu da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila. Nažalost, u praksi se dešava, kao što i ovaj slučaj pokazuje, da se ova obaveza često zanemaruje i da se novinari ili redakcije diskriminišu. Zaštitnik građana Saša Janković, ispravno ističe u izjavi koju „Pravda“ prenosi, da se ne sme praviti diskriminacija medija, te da „neko ne mora da da izjavu ili intervju ako ne želi“, ali da to ne znači da može uskratiti informaciju koja je od važnosti za javnost.

1.3. Vukašin Obradović, predsednik Nezavisnog udruženja novinara Srbije, ocenio je za „Politiku“, da su pojedini štampani mediji u Srbiji prekršili i Zakon o javnom informisanju i novinarski Kodeks, izveštavajući o porodičnoj tragediji na Zvezdari u Beogradu, u kojoj su roditelji sa detetom u rukama skočili sa šestog sprata vojnog samačkog hotela u kome su živeli. Tom prilikom roditelji su poginuli, dok je dete teško povređeno. Novine su, na naslovnim stranama, objavljivale fotografije deteta, njegovo puno ime i prezime, senzacionalističke naslove. Obradović je pozvao porodicu ili buduće staratelje deteta da podnesu prijavu protiv određenih medija Komisiji za žalbe Saveta za štampu koja će odlučiti da li je novinarski kodeks prekršen. Tamara Lukšić Orlandić, zamenica Zaštitnika građana zadužena za dečja prava, apelovala je na medije da imaju malo više obzira prema akterima određenih tragičnih događaja. Iz Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva najavili su podnošenje prekršajnih prijava protiv svih medija koji su, svojim izveštavanjem,

ugrozili prava maloletnika. „Svi smo zgroženi pisanjem pojedinih medija. Novinari se, s jedne strane, žale da nemaju dovoljno slobode, a s druge strane, ne razmišljaju o tome koliko slobode daju sebi kada ugrožavaju budućnost jednog deteta“, izjavila je za „Politiku“ Dragana Milićević Milutinović, državna sekretarka u Ministarstvu kulture, informisanja i informacionog društva.

Članom 41. stav 3. Zakona o javnom informisanju propisano je da se maloletnik ne sme učiniti prepoznatljivim u informaciji koja je podesna da povredi njegovo pravo ili interes. Takođe, u Kodeksu novinara Srbije propisano je da je novinar obavezan da osigura da dete ne bude ugroženo ili izloženo riziku zbog objavljivanja njegovog imena, fotografije ili snimka s njegovim likom, kućom, zajednicom u kojoj živi ili prepoznatljivom okolinom. Ono što najviše poražava u ovakvim slučajevima, jeste činjenica, koju i predsednik NUNS-a primećuje, da čak i mediji koji slove za ozbiljne, posežu za jeftinim senzacionalizmom kao načinom pridobijanja čitalačke publike, bez razmišljanja o posledicama svojih postupaka. Ukoliko, kao što iz Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva najavljuju, prekršajne prijave budu podnete protiv odgovornih za povrede prava maloletnika da se ne učini prepoznatljivim u informaciji podesnoj da povredi njegovo pravo ili interes, prijavljenima prete kazne koje su Zakonom o javnom informisanju propisane za odgovorne urednike u rasponu od 30.000,00 do 200.000,00 dinara.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Zaposleni na TV „Avala“ prekinuli su emitovanje redovnog programa 22. decembra u 9 sati. Razlog za stupanje u štrajk je neisplaćivanje zarada zaposlenima, navodi se u saopštenju prosleđenom medijima. Do početka štrajka, stalno zaposlenima isplaćen je prvi deo julske zarade, a honorarcima junska plata, što znači da im se duguje četiri i po, odnosno pet zarada, navodi se u saopštenju potpisanom sa „Zaposleni TV Avala“. Zaposleni tvrde da su u nekoliko navrata pokušavali da dogovore sa upravom način na koji će biti prevaziđena situacija, ali da do sada nijedan dogovor nije ispoštovan. Tvrde da je štrajk otpočeo na dan koji je bio određen kao dan kada će biti isplaćene zaostale zarade. Menadžment televizije saopštio je da u programu do daljeg neće biti emisija koje se realizuju uživo, zbog odluke zaposlenih da obustave redovan rad. „Ironija je da se ova situacija dešava u godini u kojoj je TV „Avala“ ostvarila najbolje poslovne rezultate od osnivanja televizije i ojačala svoju reputaciju kod gledalaca. Poslovni plan koji je pred menadžment TV „Avala“ postavio Upravni odbor prebačen je već sa novembrom“, navodi se u saopštenju. „Veoma dobri poslovni rezultati koji su posledica zalaganja, ne samo menadžmenta, već i svih zaposlenih, nisu, međutim, dovoljni da se nadoknade gubici nastali u prethodnim godinama. Zato je ovo

bio momenat u kome su poslovnu odluku o daljem funkcionisanju televizije morali da donesu vlasnici“, navodi menadžment. U saopštenju se dodaje da su i vlasnici i UO upoznati sa situacijom u svim detaljima, pa se očekuje da će nastala situacija veoma brzo biti rešena. Nedelju dana kasnije, predstavnici zaposlenih saopštili su da su im vlasnici i Upravni odbor firme na sastanku, kome su prisustvovali članovi Upravnog odbora - Danko Đunić, Dušan Pančić, Bojana Lekić i Željko Mitrović, ponudili da im jednu platu isplate najkasnije do 10. januara, a drugu do kraja januara. Zaposleni su odlučili da štrajk nastave.

Štrajk u Televiziji „Avala“ predstavlja prvi štrajk u nekoj komercijalnoj nacionalnoj televiziji u Srbiji. Zakon o radiodifuziji, niti podzakonski akti Republičke radiodifuzne agencije, ne daju nikakva uputstva koja bi se odnosila na to kako se štrajk organizuje i odvija na televiziji, koje su obaveze zaposlenih u odnosu na održavanje minimuma procesa rada, odnosno koja su prava poslodavca u tom smislu. Naime, Zakon o štrajku propisuje da je delatnost koju obavlja poslodavac u oblasti informisanja, i to posebno informisanja preko radija i televizije, delatnost od javnog interesa, te da zaposleni koji obavljaju takvu delatnost mogu početi štrajk samo ako se obezbedi minimum procesa. Shodno Zakonu o štrajku, minimum procesa rada, utvrđuje direktor, polazeći od prirode delatnosti, okolnosti značajnih za ostvarivanje potreba građana, preduzeća i drugih subjekata, uz obavezu da uzme u obzir mišljenje, primedbe i predloge sindikata. U slučaju da se minimum procesa rada ne utvrdi, mere i način za ispunjenje uslova za štrajk na radiju ili televiziji, trebalo bi da utvrdi nadležan državni organ, što bi u ovom slučaju bila Republička radiodifuzna agencija. Utisak je, međutim, da je Zakon o štrajku, koji je usvojen još 1996. godine i u kome su u međuvremenu menjane samo visine propisanih kazni za prekršaje i privredne prestupe, prilično anahron. Naime, prvo pitanje koje se postavlja, jeste zašto bi delatnost komercijalne radio ili televizije, za potrebe Zakona o štrajku, uopšte predstavljala delatnost od javnog interesa u situaciji u kojoj u Srbiji, samo na nacionalnom nivou, postoje dve televizijske mreže javnog servisa i pet komercijalnih mreža. U odnosu na minimum procesa rada, iz Republičke radiodifuzne agencije moglo se nezvanično čuti samo da oni ne vide problem u prilagođavanju programske šeme potrebama štrajka, posebno imajući u vidu da se programske kvote na kojima Zakon o radiodifuziji insistira (npr. kvote programa na srpskom jeziku ili kvote sopstvene produkcije) i inače mere na godišnjem nivou, pa u slučaju štrajka koji ne bi previše dugo trajao, ne bi bilo problema da se one ispune. Međutim, štrajk u TV „Avala“ postavlja druga brojna pitanja koja se tiču primene Zakona o radiodifuziji, a pre svega kriterijuma po kojima je Republička radiodifuzna agencija izdavala dozvole za emitovanje nacionalnim emiterima, kao i smisla izdavanja saglasnosti za promene vlasničke strukture emiterima sa izdatim dozvolama. Naime, shodno Pravilniku o izdavanju dozvola za emitovanje programa, koji je Republička radiodifuzna agencija usvojila još 2006. godine, podnosilac prijave na javnom konkursu morao je garantovati svojim finansijskim potencijalom da će biti u mogućnosti da realizuje predloženi

programski i uređivački koncept. Takođe, istim Pravilnikom, bilo je predviđeno da podnosilac prijave ima obavezu da identifikuje vlasnike osnivačkog kapitala, dokumentuje vlasničku strukturu, kao i da učini dostupnim podatke o izvorima finansiranja radio i/ili televizijske stanice. Postavlja se pitanje na koji način je RRA cenila ove uslove, i to ne samo u trenutku kada je dozvolu izdavala, već posebno i da li ih je uopšte cenila u trenutku kada je izdavala saglasnosti za promene vlasničke strukture Televizije „Avala“. Naime, ova struktura se, u slučaju TV „Avala“, u znatnoj meri promenila u odnosu na onaj trenutak kada je ovoj stanici dozvola izdata, 2006. godine, što nije karakteristika samo TV „Avale“. Podsećamo, pojedinačno najveće učešće u vlasništvu „Avale“ ima austrijska kompanija „Greenberg Invest“ GmbH, o čijim se finansijskim, organizacionim, ili bilo kojim drugim potencijalima, osim toga da je u vlasništvu izvesnog Verner Johanes Krausa, advokata iz Beča, u Srbiji praktično ništa ne zna. Zakon o radiodifuziji, u članu 103, predviđa da emiter svaku promenu vlasničke strukture mora prethodno u pisanoj formi da prijavi RRA, te da će RRA, pre nego što odobri promenu, proveriti da li se njome ostvaruje nedozvoljena medijska koncentracija. RRA ovo u praksi i radi. Tako npr. Željko Mitrović, vlasnik Televizije „Pink“, od 2008. godine sa 4,95% učestvuje u vlasničkoj strukturi i TV „Avala“, upravo imajući u vidu da je Zakonom o radiodifuziji, udeo od 5% predviđen kao limit do koga vlasnik jednog nacionalnog medija može učestvovati u vlasništvu drugog. Ono što se, međutim, često zaboravlja i što je još gore, izgleda, i RRA zaboravila dozvoljavajući promenu vlasničke strukture kojom je u TV „Avala“ ušao austrijski „Greenberg Invest“ GmbH, jeste odredba člana 41 Zakona o radiodifuziji, shodno kojoj prethodna saglasnost RRA kao uslov odobravanja promene vlasničke strukture emitera, ima još jedan cilj, osim cilja izbegavanja nedozvoljene medijske koncentracije, a to je kontrola strukture i porekla kapitala imaoca dozvole. Da je ovu odredbu RRA primenjivao u vezi sa članom 18. Pravilnika o izdavanju dozvola za emitovanje programa, onda bi verovatno i od „Greenberg Invest“ GmbH tražio da učini dostupnim podatke o izvorima finansiranja, realnoj vrednosti kapitala te kompanije kao nekoga ko ulazi, sa značajnim udelom, u vlasničku strukturu nacionalnog komercijalnog medija u Srbiji. Tako bi verovatno predupredili situaciju koja se sada dešava, a shodno kojoj se Verner Johanes Kraus, vlasnik „Greenberg Invest“ GmbH, makar sudeći po rečima Željka Mitrovića, citiranog od strane štrajkača iz TV „Avale“, „već pomirio sa izglubljenom investicijom“. Kako će se štrajk u TV „Avala“ okončati i koje ćemo lekcije, kao društvo, iz njega izvući, ostaje da se vidi.

3. Medijska strategija

U nekoliko situacija, tokom perioda na koji se ovaj izveštaj odnosi, moglo se postaviti pitanje da li država, i u kojoj meri primenjuje Strategiju razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji, usvojenu 28. septembra 2011. O neophodnosti da se sa njenom primenom

što pre otpočne, svedoče i sledeće nedoumice do kojih je dolazilo povodom najrazličitijih pitanja.

3.1. Liberalno-demokratska partija podnela je 12. decembra zahtev Agenciji za borbu protiv korupcije i tužilaštvu da istraže kako je vlasnik lista „Kurir“ otkupio udele kompanije VAC u „Politici“, „Novostima“ i novosadskom „Dnevniku“, izjavio je poslanik ove partije Zoran Ostojić na konferenciji za novinare u Domu Narodne skupštine. On je rekao da je vlasnik „Kurira“ kupio VAC-ove udele u ovim medijima od novca koji je dobio od države iz Fonda za pomoć medijima u krizi, čime „država pokušava da stavi medije pod kontrolu“ pred izbore. On je dodao da, ukoliko nadležne službe ne istraže šta se u ovom slučaju dešava i zbog čega, „biće jasno da nemamo nezavisne institucije u zemlji“. U Ministarstvu kulture, informisanja i informacionog društva, povodom tvrdnji Ostojića, u izjavi koju prenosi „Danas“, tvrde da list „Kurir“ nije dobio novčana sredstva iz fondova ovog ministarstva za pomoć medijima u poslednje tri godine, odnosno 2009, 2010. i 2011. Prema tvrdnjama Ostojića, koje prenose mediji, okvirni ugovor s kompanijom VAC oko preuzimanja njihovog udela u dnevnim listovima, potpisan je u Diseldorfu 10. novembra, a višemilionski posao preuzimanja vlasništva u „Politici“, „Večernjim novostima“ i „Dnevniku“ treba da bude realizovan do 22. decembra 2011. Ostojić je kazao da je namera da se kao finansijer kupovine udela pojavi konzorcijum domaćih firmi koje su pod kontrolom DS-a. Optužio je državni vrh da „preko svog čoveka u 'Kuriru', gospodina Bjelopetrovića, hoće da preuzme 'Politiku' ". Potpredsednica DS, Jelena Trivan, izjavila je za dnevni list „Danas“, da kupovine i potraživanja vlasničkih udela koje se obavljaju među firmama nemaju nikakve veze sa Demokratskom strankom, ni u slučaju „Kurira“, ni u slučaju bilo koje druge kompanije, tako da DS ne želi da učestvuje u prepucavanju o temi sa kojom nema veze i u kojoj se ime te stranke zloupotrebljava. Direktor „Kurira“, Nebojša Rosić, je u emisiji „Između dve vatre“ B92 rekao da njegov list jeste zainteresovan za preuzimanje dela vlasništva u „Politici“, „Večernjim novostima“ i „Dnevniku“, da bi, kako kaže, „sprečili jednog sarajevskog izdavača, povezanog sa narko-kartelima da preuzme 'Politiku' ". On je takođe rekao da ne postoji nikakav ugovor, niti sklopljeni posao oko preuzimanja, ali da se pregovori jesu vodili. Predsednica Upravnog odbora „Politike AD“, Sonja Liht, je televiziji B92 izjavila da tom akcionarskom društvu niko nije ponudio otkup VAC-ovog udela u vlasništvu „Politike novine i magazini“, uz podsećanje da „'Politika' ne može biti prodana dok se ne ponudi suvlasniku po pravu preče kupovine“.

Podsetimo, VAC je zajedno sa državom suvlasnik „Politike“ i „Dnevnika“, a zbog nemogućnosti da uđe u vlasničku strukturu „Večernjih novosti“, kupovinu čijih akcija je finansirao, najavio je povlačenje iz Srbije još pre godinu i po dana. Medijskom strategijom država se obavezala da će obezbediti javnost vlasništva nad javnim glasilima i sprečiti

prekomernu vlasničku koncentraciju, kojom se ostvaruje vladajući ili pretežni uticaj na javno mnjenje. Medijskom strategijom država je i istakla svoje opredeljenje da ne bude vlasnik javnih glasila. U ovom trenutku, međutim, ona ima značajne vlasničke udele i u „Politici“, i u „Večernjim novostima“ i u „Dnevniku“. Takođe, ukoliko bi se ispostavilo da je država zaista budžetskim sredstvima namenjenim za pomoć medijima u krizi, finansijski pomogla jednom privatnom mediju da stekne udele u drugim, opravdano se postavlja pitanje održivosti takve mere sa aspekta propisa o kontroli državne pomoći. Nedoumice koje su se javile povodom optužbi koje je iznela Liberalno-demokratska partija, pokazuju neophodnost da se država implementacijom Medijske strategije i pretakanjem deklarativnih opredeljenja iz nje u propise pozabavi bez odlaganja. Srbija, ispostavlja se, nema vremena da čeka 18 meseci na usklađivanje propisa kojima se reguliše medijska koncentracija i javnost vlasništva sa pravilima EU, koliko je predviđeno Akcionim planom objavljenim uz Medijsku strategiju. Srbija, takođe, nema vremena da naredna 24 meseca samo utvrđuje zakonski osnov za povlačenje države iz vlasništva u svim javnim glasilima, posebno imajući u vidu da takav osnov, i u Zakonu o javnom informisanju, ali i u propisima koji regulišu privatizaciju, zapravo već postoji. Ono što dodatno zabrinjava, jeste i činjenica da iz nadležnog Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva nije saopšteno da se otpočelo sa bilo kojim aktivnostima koje bi se ticale ispunjavanja oročenih obaveza države predviđenih Medijskom strategijom.

3.2. Predstavnici novinarskih i medijskih udruženja na konferenciji „Godina za nama - iskorišćena ili propuštena prilika za medijski sektor“, održanoj 21. decembra, ukazali su da je moguće da država nema nameru da održi obećanja koja je dala usvajanjem Medijske strategije. Oni su posebno ukazali da država nema nameru da prekine sa neposrednim budžetskim finansiranjem medija ni u 2012. godini, te da će poreski obveznici Srbije za medije dnevno izdvajati milion dinara, od čega će najveći deo dobijati državna novinska agencija „Tanjug“. Država se, naime, Medijskom strategijom obavezala da će, od 1. januara 2012. godine, primenjivati propise koji se odnose na kontrolu državne pomoći u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, odnosno sa Prelaznim trgovinskim sporazumom. Predstavnici novinarskih i medijskih udruženja veruju da je budžetom za 2012. predviđeno izdvajanje od 368 miliona dinara za agenciju Tanjug, Panoramu, Jugoslovenski pregled i Međunarodni radio Srbija, u suprotnosti, kako sa Medijskom strategijom, tako i sa Prelaznim trgovinskim sporazumom sa EU.

Podsetimo, Srbija se i Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u članu 73, odnosno Prelaznim trgovinskim sporazumom, u članu 38, obavezala da harmonizuje svoje propise u oblasti kontrole državne pomoći sa propisima EU, odnosno da u toj oblasti primenjuje pravila koja se primenjuju u EU. Članom 39. Prelaznog trgovinskog sporazuma, dodatno je

predviđeno da će, istekom roka od 3 godine nakon stupanja na snagu tog sporazuma, Srbija primeniti na javna preduzeća i preduzeća kojima su dodeljena posebna prava, načela koja su utvrđena u Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice, sa posebnim upućivanjem na član 86. (sada član 106. Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije). Član 106. Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije predviđa da se u odnosu na javna preduzeća i preduzeća kojima su dodeljena posebna prava neće donositi nove, niti održavati na snazi stare mere, koje bi bile u suprotnosti sa načelima nediskriminacije, zaštite konkurencije i kontrole državne pomoći utvrđene tim Ugovorom. Kako Srbija Prelazni trgovinski sporazum primenjuje od 1. januara 2009. godine, to znači da rok od tri godine za početak primene Zakona o kontroli državne pomoći na javna preduzeća ističe 1. januara 2012. godine. Ovo je od izuzetnog značaja zbog činjenice da u Srbiji i dalje postoji veliki broj javnih medijskih preduzeća, koja se finansiraju iz javnih prihoda i koje takvo finansiranje dovodi u povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente u privatnoj svojini, čime se nesumnjivo narušava konkurencija. Ovo je posebno vidljivo izraženo u odnosu na državnu novinsku agenciju „Tanjug“, koja se neposrednim finansiranjem iz budžetskih sredstava, nesumnjivo dovodi u povoljniji položaj na tržištu u odnosu na svoje konkurente, privatne novinske agencije „Beta“ i „Fonet“. Kao test spremnosti države da implementira Medijsku strategiju, poslužiće upravo njeno pridržavanje predviđenih rokova iz Akcionog plana koji se odnose na primenu propisa o kontroli državne pomoći, budući da su ti rokovi u Akcionom planu najkraći. Usvojeni budžet za 2012. godinu, nažalost ukazuje da država taj test neće položiti.